

ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΜΟΡΙΩΝ

Η ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΒΑΝΤΙΚΗΣ ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ

Μια μικρή εισαγωγή

Η ολική ενέργεια ενός μορίου είναι το άθροισμα :

1. Της ενέργειας εξ αιτίας ηλεκτρομαγνητικών αλληλεπιδράσεων $E_{\eta/\mu}$ μεταξύ των ηλεκτρονίων-ηλεκτρονίων των πρωτονίων-πρωτονίων και των ηλεκτρονίων-πρωτονίων ενός μορίου.
2. Της κινητικής ενέργειας εξ αιτίας μεταφορικής κίνησης $K_{\text{μετ}}$ του κέντρου μάζας του μορίου.
3. Της κινητικής ενέργειας εξ αιτίας της περιστροφικής κίνησης $K_{\text{περ}}$ γύρω από το κέντρο μάζας του μορίου.
4. Της ενέργειας εξ αιτίας της ταλάντωσης των ατόμων ως προς το κέντρο μάζας του μορίου $E_{\text{ταλ}}$.

$$E_{\text{ολ}} = E_{\eta/\mu} + K_{\text{μετ}} + K_{\text{περ}} + E_{\text{ταλ}}$$

Είναι γνωστό ότι η $K_{\text{μετ}} = 3/2 k T$ για κάθε μόριο και είναι **ανεξάρτητη από την εσωτερική δομή του**. Για την $E_{\eta/\mu}$ και την $E_{\text{ταλ}}$ θα τις αναπτύξω σε επόμενη ανάρτηση.

Ας δούμε όμως την κινητική ενέργεια εξ αιτίας της περιστροφικής κίνησης $K_{\text{περ}}$ γύρω από το κέντρο μάζας του μορίου.

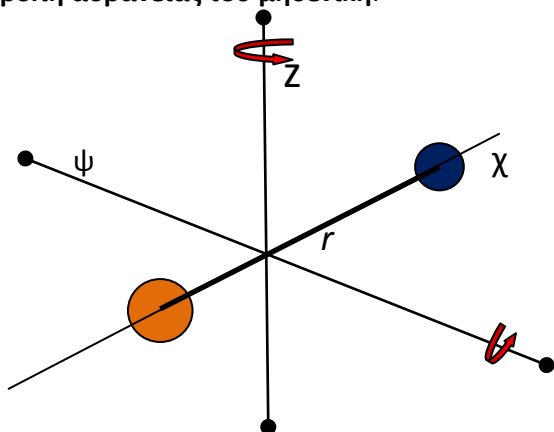
Ένα διατομικό μόριο AB (π.χ. CO) αποτελείται από άτομα με μάζες m_1 και m_2 σταθερά συνδεδεμένα και περιστρέφεται γύρω από άξονα που περνά από το κέντρο μάζας του και είναι κάθετος στον άξονα του μορίου (τον άξονα που συνδέει τα δυο άτομα).

Ερώτημα 1. Ποιες είναι οι δυνατότητες περιστροφής του μορίου που συνεισφέρουν ενεργειακά (βαθμοί ελευθερίας στην περιστροφική κίνηση) ?

Απάντηση. Τα διατομικά μόρια έχουν μόνο δυο δυνατότητες περιστροφής (δυο βαθμούς ελευθερίας). Μια γύρω από τον άξονα Z και μια γύρω από τον άξονα ψ .

Αυτές οι περιστροφές μπορούν να συνεισφέρουν στην ενέργεια του μορίου.

Η περιστροφή στον άξονα χ δεν προσφέρει ενεργειακά, διότι η μάζα του μορίου είναι συγκεντρωμένη πάνω στον χ οι γεωμετρικές διαστάσεις των ατόμων αμελητέες άρα και η ροπή αδράνειας του μηδενική.

Ερώτημα 2. Πόση είναι η κινητική ενέργεια εξ αιτίας της περιστροφής του μορίου σύμφωνα με την **κλασική μηχανική** σε συνάρτηση με την στροφορμή και την ροπή αδράνειας του μορίου ?.

Απάντηση

Η κινητική ενέργεια εξ αιτίας της περιστροφής του μορίου $K_{περ} = 1/2 I_{cm} \omega^2$ αλλά $L = I_{cm} \omega$ άρα $K_{περ} = L^2 / 2I_{cm}$.

Παρατηρούμε ότι σύμφωνα με την **κλασική μηχανική** η $K_{περ}$ μπορεί να πάρει οποιαδήποτε τιμή αφού η **στροφορμή** μπορεί να πάρει οποιαδήποτε τιμή.

Ερώτημα 3. Να υπολογιστεί η κινητική ενέργεια εξ αιτίας της περιστροφής του μορίου σύμφωνα με την **κβαντική μηχανική**. Τι συμπέρασμα προκύπτει ?

Απάντηση Είναι γνωστό ότι τα μόρια (όπως και τα άτομα) δίνουν **γραμμικά φάσματα**. Έτσι σύμφωνα με την κβαντική μηχανική η στροφορμή παίρνει μόνο **ορισμένες επιτρεπτές τιμές** δηλαδή είναι **κβαντισμένη**.

Οι τιμές της είναι ακέραιο πολλαπλάσιο του $h/2\pi = \hbar$.

Η σχέση που δίνει την στροφορμή είναι : $L = \sqrt{j(j+1)} \hbar$ όπου $j = 0, 1, 2, 3, \dots$ και ονομάζεται **κβαντικός αριθμός περιστροφής** και $\hbar = h/2\pi$ (h μπαρ)

Ο τύπος της κινητικής ενέργειας $K_{περ} = L^2 / 2I_{cm}$ μπορεί να γίνει :

$$K_{περ} = \frac{\hbar^2}{2I_{cm}} j(j+1) \text{ με } j = 0, 1, 2, 3, \dots$$

Συμπέρασμα

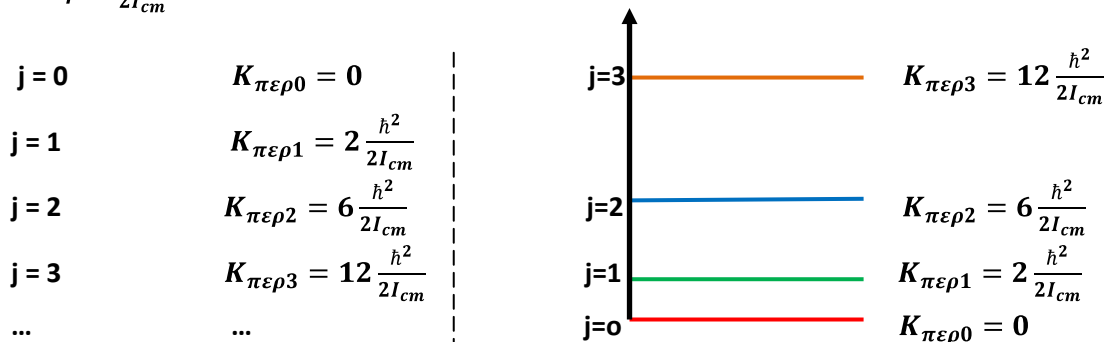
α. Η κινητική ενέργεια της περιστροφής του μορίου **είναι κβαντισμένη**.

β. Εξαρτάται από **την ροπή αδράνειας του μορίου** ως προς άξονα περιστροφής του.

Ερώτημα 4. Να γίνει το ενεργειακό διάγραμμα του μορίου που δείχνει τις **επιτρεπτές τιμές** της κινητικής ενέργειας εξ αιτίας της περιστροφής του μορίου $K_{περ}$.

Απάντηση : Η εξίσωση κινητικής ενέργειας περιστροφής του μορίου

$$K_{περ} = \frac{\hbar^2}{2I_{cm}} j(j+1) \text{ δίνει τις παρακάτω τιμές για } j = 0, 1, 2, 3, \dots$$

Ερώτημα 5. Να υπολογιστεί η απόσταση μεταξύ δυο διαδοχικών ενεργειακών σταθμών. Ποια είναι η φυσική ερμηνεία της ?

Απάντηση.

Η απόσταση μεταξύ δυο διαδοχικών ενεργειακών σταθμών δίνεται από την σχέση :

$$\Delta K_{\text{περ}} = K_{\pi j} - K_{\pi(j-1)} \Rightarrow \Delta K_{\text{περ}} = \frac{\hbar^2}{2I_{cm}} j(j+1) - \frac{\hbar^2}{2I_{cm}} j(j-1)$$

$$\Delta K_{\text{περ}} = \frac{\hbar^2}{I_{cm}} j$$

το $j = 0$ κβαντικός αριθμός που περιγράφει την κατάσταση της **υψηλότερης ενέργειας**. Η απόσταση αυτή $\Delta K_{\text{περ}}$ μας δίνει την ενέργεια του φωτονίου **που απορροφάται** από το μόριο κατά την μετάβαση από την ενεργειακή στάθμη $(j-1)$ στην στάθμη (j) . Επίσης μας δίνει την ενέργεια του φωτονίου **που εκπέμπεται** από το μόριο κατά την μετάβαση από την ενεργειακή στάθμη (j) στην στάθμη $(j-1)$.

Ερώτημα 6. Υπολογίστε την συχνότητα του φωτονίου που απορροφάται η εκλύεται κατά την μετάβαση από την ενεργειακή στάθμη $(j-1)$ στην στάθμη (j) η αντίστροφα. Σε ποιες γνωστές συχνότητες αντιστοιχούν ?

Απάντηση. Υπολογίσαμε ότι απόσταση μεταξύ δυο διαδοχικών ενεργειακών σταθμών

$$\text{δίνεται από την σχέση : } \Delta K_{\text{περ}} = \frac{\hbar^2}{I_{cm}} j \text{ αλλά } \Delta K_{\text{περ}} = hf \Rightarrow$$

$$f = \frac{h}{4\pi^2 I_{cm}} j.$$

Για μετάβαση από την $j = 0$ στην $j = 1$ η $f_1 = \frac{h}{4\pi^2 I_{cm}}$ όμοια $f_2 = 2f_1 \dots$

Οι θεωρητικές αυτές προβλέψεις συμφωνούν απόλυτα με τις πειραματικές μετρήσεις που παίρνουμε από το φάσμα απορρόφησης η εκπομπής του μορίου.

Οι μετρήσεις των φασματικών γραμμών έδειξαν ότι οι συχνότητες των φωτονίων αντιστοιχούν σε συχνότητες μικροκυμάτων (περίπου 10^{11} Hz).

Πειραματικός υπολογισμός της ροπής αδρανείας του μορίου (I_{cm}) και της απόστασης των ατόμων (r) του μορίου.

Πειραματικά υπολογίσαμε από το φάσμα απορρόφησης την $f_1 = 1.15 \times 10^{11} \text{ Hz}$ για το μόριο του CO.

Να υπολογιστεί η **ροπή αδράνειας** του μορίου I_{cm} και η **απόσταση των ατόμων** C και O. Γνωστά: h, m_c, m_o .

Απάντηση Βρήκαμε ότι η $f_1 = \frac{h}{4\pi^2 I_{cm}} \Rightarrow I_{cm} = \frac{h}{4\pi^2 f_1}$ αν αντικαταστήσω έχω

$$I_{cm} = 1.46 \times 10^{-46} \text{ kgr} \cdot \text{m}^2.$$

Σε προηγούμενη ανάρτηση ([Η ΕΛΑΧΙΣΤΗ ΡΟΠΗ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΑΖΑΣ](#)) είχα υπολογίσει το κέντρο μάζας και την ροπή αδράνειας όμοιου συστήματος που είναι :

$$I_{cm} = \frac{m_1 m_2}{m_1 + m_2} r^2$$

Για το μόριο του CO : $I_{cm} = \frac{m_c m_o}{m_c + m_o} r^2 \Rightarrow r = 0.113 \text{ nm}.$

